

Synpunkter på departementsskrivelsen "Nationell plan för trygghet och studiero"

I Departementsskrivelsen *Nationell plan för trygghet och studiero* (Ds 2021:13) lämnar regeringen ett antal förslag på åtgärder för att ytterligare stärka huvudmäns och skolverksamhetens arbete med trygghet och studiero. AcadeMedia har beretts möjlighet att lämna synpunkter på förslagen.

Övergripande synpunkter

Elevers rätt att vistas i en skolmiljö där de känner sig trygga och det råder studiero på lektionerna är en grundläggande förutsättning för utveckling och lärande. AcadeMedia välkomnar därför en nationell plan för detta arbete. Det finns en god intention i de förslag som regeringen presenterar i den nationella planen och vissa delar av förslagen är bra. Alltför stor tyngd läggs dock på reaktiva åtgärder istället för proaktiva. De förslag som exempelvis rör omhändertagande av mobiltelefoner och andra olika ingripanden synes framförallt vara resultatet av en politisk agenda. Ett flertal av förslagen har dessutom enbart tillkommit för att tillgodose Skolinspektionens behov av att kunna utöva en effektivare tillsyn. AcadeMedia anser dock inte att en ökad statlig styrning stärker och utvecklar huvudmäns och skolverksamhetens arbete med trygghet och studiero.

Nedan följer några mer specifika synpunkter på delar av förslagen.

Begreppsdefinitioner och huvudmannens ansvar för det förebyggande arbetet

AcadeMedia är positiv till en tydligare begreppsdefinition och tillstyrker de föreslagna definitionerna av begreppen trygghet och studiero. AcadeMedia tillstyrker även att huvudmannens ansvar för det förebyggande arbetet förtydligas i lagen (avsnitt 5). En välfungerande skolmiljö är av stor betydelse för att åtgärder av mer ingripande karaktär ska kunna undvikas. Lagändringen har därför ett viktigt signalvärde.

Det är samtidigt viktigt att framhålla att den föreslagna lagändringen inte medför någon ändring i sak. Den nationella planen behöver ha mycket större fokus på kompetensutvecklingsinsatser, snarare än semantiska lagändringar. Exempelvis bör det vara ett självklart inslag i lärarutbildningen att man får lära sig hur man ska arbeta med värdegrundsfrågor. Redan i dag finns en hel del stödmaterial kring arbete med trygghet och studiero. Primärt behövs därför inte mer stödmaterial. Stödet behöver snarare handla om konkret hjälp i att omvandla det skrivna till praktik. Skolverket har gjort stora nationella utvecklingsinsatser i skolämnen, exempelvis Läsllyftet och Matematiklyftet. AcadeMedia föreslår att något motsvarande genomförs inom trygghet och studiero. En satsning på ett "Värdegrundslyft" skulle ha ett viktigt signalvärde och få ett större genomslag än lagändringar.

Reglering av det systematiska kvalitetsarbetet

AcadeMedia har inget att invända mot förslaget att i lag förtydliga regleringen av det systematiska kvalitetsarbetet (avsnitt 6.2). Det är en kodifiering av vad som anses gälla redan idag. Ändringarna i lagtexten är däremot sett för sig ett slag i luften och kommer inte att medföra någon förändring. Som AcadeMedia framför ovan behöver huvudmän och

verksamheter utveckla förmågan att omvandla det skrivna till praktik. Förutom vikten av att planerade utvecklingsåtgärder verkligen genomförs, behöver det finnas kompetens att analysera de bakomliggande orsakerna till olika resultat samt identifiera adekvata utvecklingsåtgärder. Fokus ska därför ligga på kompetensutveckling och stöd med konkreta verktyg i "hur:et".

Skolinspektionens föreläggande

Förslaget om att Skolinspektionens föreläggande ska ange de åtgärder som huvudmannen ska vidta och huvudmannen inte längre ska kunna åtgärda brister på annat sätt (avsnitt 6.3) har tillkommit för att tillsynsmyndigheten ska kunna förelägga med vite. Enligt viteslagstiftningen får det inte råda några otydligheter kring vilka åtgärder som huvudmannen måste vidta för att följa vitesföreläggandet och undvika att vitet döms ut. Även om förslaget bättre möter tillsynsmyndighetens behov av att kunna använda vite som påtryckningsmedel, ifrågasätter AcadeMedia att lagändringen gynnar syftet, det vill säga att konstaterade brister ska åtgärdas. Det förutsätter att de åtgärder som Skolinspektionen pekar ut i sitt föreläggande verkligen rättar till bristerna. Huvudmannen har ansvar för att det inte ska finnas brister i dess verksamhet, men vad händer om bristen kvarstår även om huvudmannen vidtar exakt de åtgärder som Skolinspektionen anger i föreläggandet? Det är en något problematisk ordning.

Huvudmannens klagomålshantering

AcadeMedia tillstyrker förslaget om ett tydligare ansvar för huvudmannens hantering av klagomål mot utbildningen (avsnitt 7.2). Det överensstämmer med hur AcadeMedias huvudmän arbetar redan idag. Förslaget innebär därför en större likvärdighet mellan olika huvudmän, vilket är positivt ur ett elevperspektiv. Samtidigt är det AcadeMedias erfarenhet att antalet klagomål ständigt ökar från år till år och tar allt större resurser i anspråk. De ökade kraven på klagomålshanteringen kommer att kräva ytterligare resurser från huvudmännen, vilket kan vara särskilt utmanande att hantera för mindre aktörer.

I den nationella planen framhålls vikten av vårdnadshavarnas förtroende för huvudmannens hantering och att utredningen av klagomålet är opartisk. Trots att AcadeMedia har tjänstemän som självständigt utreder klagomål för huvudmannens räkning, förekommer det att vårdnadshavare ifrågasätter att utredningen är opartisk. Skolans företrädare och huvudmannen ses som densamma, eller att de åtminstone är "på samma sida". AcadeMedia ser därför en risk att huvudmännens administration generellt kring klagomålshantering kommer att öka och ta än mer resurser i anspråk samtidigt som antalet anmälningar till Skolinspektionen inte kommer att minska, utan enbart fördröjas.

Mobiltelefonförbud

AcadeMedia är positiv till förslaget att mobiltelefoner under lektionstid endast ska användas efter lärarens instruktion, men anser att utpekandet i lagtext av mobiltelefoner är väldigt specifikt. Med tanke på syftet, det vill säga att ta bort olika typer av föremål som störningsmoment, och den snabba tekniska utvecklingen anser AcadeMedia att det i lagen bör införas en mer teknikneutral skrivning.

Ordningsregler

De förslag som gäller ökad delaktighet vid framtagande av skolans ordningsregler och bättre uppföljning av ordningsreglerna (avsnitt 9) visar på ett missriktat fokus. I det förebyggande arbetet måste fokus ligga på värdegrundsarbetet, snarare än ordningsregler. Med ett lyckat värdegrundsarbete blir efterlevnaden av ordningsreglerna resultatet. Större tyngd behöver därför läggas på insatser kopplade till läroplanernas del 1 som handlar om skolans värdegrund och uppdrag.

Allmänna befogenheter för skolpersonal för att säkerställa trygghet och studiero

Det är viktigt med tydlighet kring vad rektor, lärare och övrig skolpersonal får och inte får göra. AcadeMedia välkomnar därför förslag som syftar till att förtydliga detta samt förbättra skolans beredskap att agera i svåra situationer. De föreslagna ändringarna i skollagen om att skolpersonal ska ha allmänna befogenheter för att säkerställa trygghet och studiero samt att befogenheterna innefattar att i vissa fall ingripa fysiskt (avsnitt 11) kan förvisso undanröja viss otydlighet. Men lagändringen kommer inte åt det bakomliggande problemet, det vill säga den osäkerhet som kan finnas kring *hur* man ska agera i olika situationer och vad som anses vara en *befogad* åtgärd. Oavsett hur lagtexten är formulerad kommer risken för rättsliga efterspel i form av anmälningar till Skolinspektionen/Barn- och elevombudet och skadeståndsanspråk etcetera fortsatt att innebära viss rädsla för att göra fel.

Proportionalitetsprincip och andra juridiska bedömningar av vad som anses nödvändigt utan att vara brottsligt är något som kan vara svåra att förhålla sig till i praktiken när en situation uppstår. Som framgår ovan är det därför AcadeMedias uppfattning att den nationella planen främst behöver fokusera på åtgärder för att förstärka skolornas förebyggande arbete. Ingripanden med stöd av 5 kap. skollagen är något som ska tas till sekundärt och blir snarare ett kvitto på att skolan har misslyckats med det primära uppdraget, det vill säga det förebyggande arbetet med trygghet och studiero. Med ökad kompetens och bättre verktyg i att förutse och bryta en låst situation kan skolan i större utsträckning undvika att disciplinära åtgärder och andra ingripanden överhuvudtaget aktualiseras.

Avstängningar

Principiellt sett har AcadeMedia inget att invända mot förslaget att utöka rektors befogenhet att stänga av elever för att bättre harmoniera regelverket mellan de olika skolformerna samt underlätta den administrativa hanteringen (avsnitt 12.5.2). De utökade befogenheterna ger rektorn möjlighet att agera skyndsamt och responstiden kortas. Det blir en trygghet för elever, personal och vårdnadshavare att veta att rektorn är den auktoritet som leder skolans arbete och kan fatta nödvändiga beslut. En risk som AcadeMedia ändå vill nämna i sammanhanget är frågan om påtryckningar. Det kan förekomma att rektorer utsätts för påtryckningar att stänga av en viss elev även om lagens krav för avstängning inte är uppfyllda. Påtryckningar kan komma från såväl föräldrar som personal. I sådana situationer kan det vara en trygghet för alla inblandade att frågan ytterst avgörs av huvudmannen. Oavsett om det är rektorn eller huvudmannen som formellt fattar beslut är det oerhört viktigt att det finns en dialog mellan rektorn och huvudmannen. En utpekad befogenhet i lag innebär inte en befogenhet att "göra som man vill". Genom dialog säkerställer såväl rektorn som huvudmannen korrekta beslut.

Avslutningsvis vill AcadeMedia återigen poängtera det stora ansvar som vi har att arbeta förebyggande före avstängning aktualiseras. Den nationella planen behöver därför främst fokusera på åtgärder för att förstärka skolornas förebyggande arbete.

För AcadeMedias räkning,

Jonas Nordström
Chefsjurist
AcadeMedia AB